

Alma Jeftić

Priručnik za narcizam (i male i velike razlike)

Narcis – ko je on bio?

U grčkoj mitologiji Narcis je bio lovac koji je bio zaljubljen u svoju ljepotu. Bio je sin boga rijeka Cepihissusa i nimfe Liriope. Primijetio ga je Nemesis koji ga je zaveo i doveo do potoka u kojem je vidio svoj vlastiti odraz. Ne shvatajući da je to njegovo lice, Narcis je umro diveći se ljepoti vlastitog odraza. Mit o Narcisu zapravo je u osnovi narcizma, poremećaja ličnosti koji podrazumijeva fiksaciju na samoga sebe.

Narcizam – šta je to?

Prema DSM-IV (Dijagnostički i statistički priručnik za klasifikaciju mentalnih oboljenja) narcistički poremećaj ličnosti se svrstava među druge specifične poremećaje ličnosti. Kao karakteristike narcističkog poremećaja ličnosti navode se: prenaplašeni doživljaj lične važnosti, odnosno grandiozni doživljaj sebe,

nedostatak empatije; pretjerana osjetljivost u odnosu na procjenu drugih; nesposobnost da se voli i nesposobnost za duboka osjećanja; seksualnost je svedena na fizički kontakt i instrumentalizovana; nestabilno raspoloženje; sklonost ka manipulaciji; hronična ovisnost i nisko samopoštovanje.

Oto Kernberg (Buzov, 1988.), kao najvažniji teoretičar i praktičar u oblasti narcizma, pravi jasnu distinkciju između normalnog i patološkog narcizma. Normalan narcizam podrazumijeva činjenicu da je svaki čovjek do izvjesne granice zaljubljen u sebe, a potvrdu traži kroz odobravanje drugih. Međutim, osobe s narcističkim poremećajem ličnosti se razlikuju od ostalih u naglašenoj obuzetosti sobom. Oni zapravo ne vole sebe i u sebi nose izrazito nizak stepen samopoštovanja. Narcistički strukturirane ličnosti ne mogu da zadrže pozitivnu sliku o sebi bez neprekidnog „hranjenja” putem pažnje i divljenja drugih ljudi. Prema drugim ljudima osjećaju mržnju zbog vlastite ovisnosti od njih. Drugi ljudi bivaju tretirani kao objekti i imaju isključivo funkciju kao obožavatelji. Osobe s narcističkim poremećajem ličnosti su šarmantne prema drugima ukoliko očekuju neku uslugu ili na neki drugi način bivaju ovisni od njih, ali čim je cilj ostvaren, oni postaju nemirni u društvu te osobe. Odnos narcističkih ličnosti sa drugim ljudima je eksploatatorski, iako može da bude maskiran ispod atraktivne površine. Ovakve osobe imaju veliki kapacitet da privuku druge ljude, često imaju određene talente i sposobnosti, najčešće u oblasti koje obezbjeđuju njihovu ambiciju da izazovu divljenje i aplauz drugih. Kada se razočaraju u druge ili budu napušteni, odnosno kada dožive narcističku povredu, na površini pokazuju depresivne manifestacije, ali se ispod njih pojavljuje ljutnja i mržnja sa naglašenim osvetoljubivim željama.

Opisana su dva suprotna klinička oblika narcizma. Rosenfeldovi narcissi (Jovanović, 2002) “debele” i “tanke” kože prema terminologiji Gabbarda nazivaju se neosjetljivim i hiper osjetljivim. Neosjetljivi narcisi nemaju razumijevanja za tuđe osjećaje i svojom arogantnom i sebičnom okrutnošću gaze preko leševa. Ponašaju se pompozno i egzibicionistički. Hiper osjetljivi tipovi su stidljivi, inhibirani i usmjereni na sebe u svojoj ranjivosti na odbacivanje i kritiku. Prema Millonu postoje četiri tipa narcisa: *neprincipijelni-beskrupulozni*, što bi išao u Gabbardovu terminologiju debele kože; *kompensatorni*, *ljubavni*, *histronski*.

Kompensacijska varijanta ima bitna obilježja psihoanalitičkog shvaćanja narcisoidne osobnosti. Rana iskustava kod narcisa nisu previše različita od onih kao kod izbjegavajućeg poremećaja osobnosti. *Neprincipijelni tipovi* postižu uspjeh u društvu iskorištavanjem pravne granice zakonitosti. Neki su oportunisti i druge ljude su iskoristili za vlastitu korist. Osvetoljubivom zahvalnošću često dobivaju mogućnost da dominiraju drugima, dobivaju povjerenje od drugih, a zatim ih iskoriste. Njihov stav je da oni koji se mogu iskoristiti to zaslužuju. Budući da su usredotočeni na svoje vlastite interese, narcisi su ravnodušni za istinu. Ako su suočeni, oni će se vjerojatno prikazati sa opravdanjem i ukazivati na nevinosti, negirati negativno ponašanje kroz pristojnost i uljudnost.

Zašto gledamo samo površinu?

Nekada samo djelovati nije dovoljno. Potrebno je djelovati ka i prema ljudima... Nekada (ili bolje reći, skoro nikada) nismo svjesni ko sjedi sa naše suprotne strane. Zašto u doba nemira pričati o narcizmu? Zašto razgovarati o malim i velikim razlikama? Baš zato jer postoje... I baš zato što smo ih nesvjesni. Nesvjesno svjesni i svjesno nesvjesni, bolje reći. One su tu, u nama, i svaki put kada pogledamo svoj odraz prijeti nam neka opasnost. Nekada nije dovoljno pogledati u potok da bismo zavoljeli ono što vidimo. Ali je zato potrebno pogledati u duboki okean da bismo shvatili koliko još toga ima ispod površine.

Principijelno-beskrupulozni ili bilo kakvi, okružuju nas... Posvuda se kreću prema nama, i od nas... I to nije pitanje malih ili velikih razlika. Pitanje je dubine pogleda koji nas tjera da ostanemo na istom mjestu za sva vremena ili da se krećemo ka drugim dubinama. Nekada instinkti pomažu. A nekada stvari treba prepustiti pogledu. I psihologiji... Bar na trenutak... Zažmiriti ispod površine.